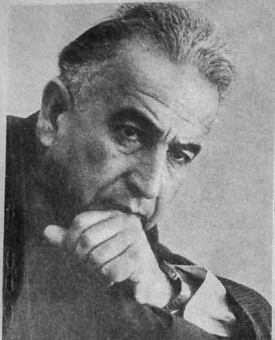

ISSN 0134—3394

АЗƏРБАЈЧАН 11.1989
Ғаҗыһло

Тофиг Мүтəллибов.

Алтмыш иллик өмүрүн нəғмəsi

көндөрүлмөсү бу пјесин мүвөффəгитјетли чыдагына бир даһа субудур. Нəғјетини «Азəрбајжан көнчлэри» гəзетинə һəср едэн, ијирми илə јакын бир мүддөттə бу гəзетдə чəлышан Т. Мүтəллибов əдəбијатимызын наилјетлэринə бикирэн гəлмэр, јени китаблар һаггында, чəван шаир вə јазычылрымыз һаггында тəз-тəз гəзет сəһифэлэриндə материаллар верир. Јашы алтмыш олсə дə, јени бир көч кими «Азəрбајжан көнчлэр» гəзетиндə бəјүк һөвсələ чəлышмагəдэдур.

Т. Мүтəллибов тəзə шєрлэр үзэриндə ишлэјир. Шаирин беш шєрини сизə тəгдим едирик.

Тофиг МАҺМУД.

—Белача ишлэр Көлмəз элиндэн. Ана: унутма Чемпионам мөн.

Тофиг МҮТƏЛЛИБОВ

СƏН ҺƏЛƏ БИЛМƏЈИРСƏН

Тофиг Мүтəллибов һөмишə һəм ушаглар, һəм бəјүклар үчүн шєр јазыр.

Јарəдимијыгынын эн əсас мотəвилэриндэн бири вəтəндир, онун гəррəмаллары, зəһмтсəвэр əдəлəтлэри, тəбјəти вə кəзəлликлэриндир.

Гəриб əлэми вəрды бу јерин, Бура мəскəнидир кəзəлликлэрини!

Бу ики мисра Тофиг Мүтəллибовун ишлэр нəғмəsiндə кəтүлүб, һəггəтəн дə, Азəрбајжан һөр күшəsi белə кəзəлликлэр мəскəнидир. Шаирин сөзлэринə јазылмыш нəғмələr сүз бир дејил, беш дејил. Чоходур. Бу нəғмə мөтлэринə шаирин əл јарəдычы кимди мəс'улијет һиссələ јаншыб. Сəнин ештиги, мөним ештиги нəғмэсини мусгисин, сөзлэри бир-биринə ела үјүндур, елə əһнəкдəрдир ки, санки булыры ејни едем јарəдыб. Нəгмə сəһнəsiндə Тофиг Мүтəллибовун мүвəффəгитјети тəгдирəлэјгидир, буна исе «Чүчөлэри» ишлэрдэн башлэјыб көлөн јолун угуру давамы кими бəхмəз лəзымдыр.

Тəкчə шєрлэр, поэмалар јазмагла кифəтлэнимəјэн шаир, ејни замəндə драм əсəрлэри дə јазыб. «Мешə нагылы», «Дəнишэн дəшлэр» А. Шайг адына Кукла Театрында, «Чүчөлэри» исе М. Горьки адына Көнү Тəмашачылар Театрында сəһнəгə јоулуб. «Чүчөлэри» пјесини мүвəллий бəстəкəр Гəм-бар һүсєјли елə бирликдə јаздыгы мөшүрүн нəғмэнин əсəсиндə гəлэмə əлсə дə, мəрəг-лэри һəдислэр оржиналдыр, бу һəдислэрдин аллөгөри шөб-килдə вөрлэмəsi јашы тəјсир бəгышлэјир. Əсəрин ССРИ Мəдəнијет Назирлији тərəфиндэн бəјөниллиб мухталиф театрлэре

Кимдэн ки, дəрслэрини Кечүрүп сəһр, ахшам. Дејир: Чоқ јашы гыздыр, Онунла дост олмушам.

Ким ки, дəнлэјлє дејир: —Дəрсдэн гəлмə кернє. Фирəнкис додəр бузур, —Јаман пий гыздыр,—дејє.

Јухудасан елə бил, Сөјлө, Фирəнкис, нəдир! Сəн Һəлə билмəјирсəн Јашы нəдир, пий нəдир.

БƏС БƏЈҮЛЭДƏ НЕЧƏ!

Дəнизин сəһилиндə О ики ушага бəх... Бириси нечə рəвникли Дəшлардэн топлајараг, Белачə өллэјир. Гəшкəн өвчк дүзэлдир. Дилə кəлир севинчəк: —Кер нечə дə кəзəлдири! Күнөшн шəфəгиле Нечə алышыр дəшлар! Оглана «сəг ол»—дејиб Санки дəнишыр дəшлар.

О бири оглана бəх, Топлајарə дəшлары, Нишан алыр учмага һазырлашан гушлары. Дилə кəлир севинчəк: —Јараланды гəгəји. Бир бəх, өз дəстəсиндэн Арəвалыды гəгəји. Гəрибедир бу дəшлар, Гəј топлəјин дəјунчə Ајым гəгəјилэре Бүтүн сəһил бојунчə.

Дəнизин сəһилиндə О ики ушага бəх, Елə бил, ики рəвникди, Гəрəјə бəх, əзə бəх. Дəшлар бирини ишдир, Бирисинə өлчөнчə, Дүшүндүм өз-əзимə: —Бəс бəјүјөндə нечə!

БАЛАЛАРЫМЫЗА ОХУЈУНИ

ЧЕМПИОН

Бəјүк бир дəши Гəлмэр јердэн. Башынын үстə Сахлады бирдэн.

Јерə атмага Неч тəлөсəдди. Əли əсмəди, Дизи əсмəди.

Достлары бəхиб Дəди: пəһлəвəн! Анасы ону Сəслəди бу аң.

—Тəгəтим јохдур, Көлмəк ет бəры, Бу вəдэрлэри Гəлдир јухэри.

—Белача ишлэр Көлмəз элиндэн. Ана: унутма Чемпионам мөн.

ИЗЛƏЈИР МƏНИ

Архасына бəхмəдэн, Гəршүр бəлача Миран. Дејир: Ана, ајана, Бир нəјəтə бəхана. Кимсə илэјир мəни, Кимсə кəзəјир мəни. Нəрə кетмишм, кəдиб, Нə атмишмəс, едиб. Дəнəшмəш, дəниб. Боланмышам, болəныб. Сəбəт һөрүшүм, һөрүб. Чикəк дəрмимш, дəриб. Чайдан мəнимлə кечиб. Су ичимш, су ичиб. Дəгдэн өнмимш, өнбүб. Јолу дəнишүм, дəнүб. Гəнəшмəш, гəнəш бə да. Јаман гəрхурəм əнə, Тез ол, ону гəсванə. —Илэјир, гəј илэсини, Кəлэјир, гəј кəзəсини. Ај балам, јашы бəх бир, О ки, сəнин кəлэңдир.

3. Əжəр дəриниз сојудан гурујуб гəбиг атырса, онə һэр күн јујундэн сонра бармагынызын уунуда јумшалдычы крем суртуб мəсəж един.

ЧАЛАЈА ДҮШДУ

Бир чала гəзды Камран, Устунə дүздə јарпаг. Вəли дəрзə кəндəдə Јызылачəг нечə, бəх!.

О күн дəфтер истəдим, —Сəн кечүрмə, јаз—деди. Нəр вəхт «2» алырсəн, Белə јарəмэ—деди.

Сəзуңун өвəзини Чыхам карəк индичə. Бəх, ону бу чəлəјə Јыыхам кəрəк индичə.

Фикирлəшди нə гəдэр, Бирдэн бөлвəјə дүшдү. Əз əлилдə гəздыгы Дəрин чəлəјə дүшдү.

Бəхиб сүздə гəзбөлө Јолдэн кечэн Вəлини, Вəли онə узатды. Бу вəхт кəмəк өлини.

Өзүңүзə фикир верин...

Хош көркөмлү, јакшы əһвал-рујинлиги, мəһабəти олмаг гəлмэр ки, бүтүн гəдгəнлэри дүшүндүрүр. Елə исе...

1. Бəдөнə јəпшыш исти пəлтар тəмиз һаванын — оксигени гаршысыны алыр, белəликлə дə дəри бир нəв тəгəт-сизлэшир. Одур ки, дүш гəз-бул едэркəн дəрини шотка илə мəсəж един. Бу, дəридэн өлү һүчэрлэри тəмизлəмөлкə ејни замəндə гəн дəврəнини јакшыллашдырыр.

2. Тəркибиднə аз гəлэни олан сəбүдэн (мəслəн: «Детское») истифəдə един. Бу, сəчə дə аңдыр. Чүнки гыш алырдында бəшин дəриси дə оксиген чəтшмəзлыгына мəрүз гəлыр. Пəлəв вə бəшгə бəш өртүклэрини исе дəридэн пий кəсчəк-кəррини фəлэјитини дəнə дə артырыр. Одур ки, хууссєн бəшынызы һəфтəдə бир дəфəдэн чоқ јујурсунузсə, бу мəгсəд үчүн нејтрал шампунлардан истифəдə етмəк лəзымдыр.

3. Əжəр дəриниз сојудан гурујуб гəбиг атырса, онə һэр күн јујундэн сонра бармагынызын уунуда јумшалдычы крем суртуб мəсəж един.

4. Узү јазə кетдикчə оргəнизмни хууссєн витаминлэр вə минерал мəддэлэрə тəлəбтə ыртыр. Одур ки, чоқлү мейвə-төрөвəз — чəфəри, кəј соған, кəлэм вə с. јемəк мəслəн-һэт көрүлүр.

5. Гуру, тəз-тəз дəјишэн күлөли һавəдə əллэр гызарыб чодлашыр, бə'эзєн сырылыр. Əллэрə гулуг едэркəн тəркибиндə глүксерин олан һазыр

косметик вəситəлəрдэн, јəхүд дə ејни бəрəбəрдə зейтүн (күнобəкəн) јагы вə лимон шырəsi гəтшыгындэн истифəдə един. Онлар гырышлары һəмрəлэјир, гычыгланмыш дəрини «сəкитлəдирир». Ашəгы-дəкки проседурə дə: тифтик пəрдəдэн аркəк дүзəлдəркəн ону зейтүн, јəхүд күнобəкəн јагында елсəтлəгиди сонра кəһ сол, кəһ дə сəг вəлə кечирдиб бир нечə дəгирə вə вəзијəттəдə сəхлəмəг дə јакшы нəтичə верир.

6. Ајаглар, үстү өртүлү ағыр ајаггəбилəрдэн јорулур. Белə вəхтдə онлары 15—20 дəгирə-лијə битки јагы əлвəв едилмиш исти сүјə салын. Дəбанын бу-нузалашмыш дəринини сүңкөлə гəшүјиб тəмизлэјин.

7. Отəгдə исти һавə, бəјирдə күлөк вə шəхта дəрини гуру-дур. Одур ки, бир нечə һəфтə тəркибиндə јагыл вə јумшалдычы компонентлэр — А витамин олан мəскəлəрдəн истифəдə етмəк мəслəн-һэт көрүлүр.

Белə мəскəлэри өзүңүз дə дүзəлдə билəрсиниз. Мəслəн, кимсə јумуртə ағы, сүрткəч-дэн кечирилмиш хижəр вə «А» витамини.

Чəбəнјастыгы чимəндэн дүзəлдилмиш мəскə дəрини һəмрəлэјир, гызартынын гаршысыны алыр. Бу мəскəни һəфтəдə бир дəфə 20 дəгирə мүд-дəтиндə уздə сəхлэјиб сонра илгы су илə јумəг лəзымдыр.

8. Нəһəјəт, эн ачмич мəслəн-һət — чəлышын ки, əһвал-рујинизин һəмишə хош, узунуз килүр олсун. Јакшы əһвал-рујинијə, уздə тəбəссүм — һəмишə шовван, чəзбедер олмагың сирири бунəдир.

Јени ил сүфрəниз үчүн

Јени ил сүфрəsi үчүн һазыр-ланан јемəклэр чүрбөчүр, гəшкəк вə кен-бол олмагла бир о гəдэр дə бəлə бəшə кəлмə-мəлиндир. Мəслəн, јумуртадан:

ЗƏНИЛ

Сүдə биширилмиш бəрк јумуртаны сојуб ортадан ики һиссəјə бөлвəрк сарысыны чыгардын. Сонра јумуртə сарысыны хырда дограммыш сижəнəк бəлгыг, хəрдəл, кəрə јагы илə гəришдырыб онунла зəн-бил шəкиндə олан јумуртə агыны ичлэјин. Əтрафыны кəј-кəјəрти, бишиш көк илə бəз-јэјин.

Јумуртаны гəрə чижəр əзмəс-ш, шпрот консерви илə вə с. нилəмəк олар.

КӨЛƏМ САЛАТЫ

Кəлэм илə кəкү нэзик дограмдыгдан сонра дүз илə јакшычəк овəлэјин. Сонра сиркə, су вə аччə шөкəрдэн гаршыч һазырлэјиб дограммыш кəлэм-нин устунə текүн. Көлəм гəбиги сојулуб хырда дограммыш алым гəтə гəтə билəрсиниз. Ахырда салаты килəмəјəв, кəј-кəјəрти, кəк дилмилэри илə бəзəјиб сүфрəгə кəтирин.

«СТОЛИЧНЫ» САЛАТЫ

Бу салат əсəс јемəк сəјил-магла сүфрəнинин бəзэи ола билэр. Одур ки, ону бир гəд-зүр чəх хырдылэјин. Тојугу бишириб дəринсини сојун. Салатын устунə бəзəмəк үчүн дөшүңүн əр өтини нэзик дилмилэр шəкиндə дограјин. Јердə гəланыны дə хырды-хыр-дүмүш кəртəфун гəбигыны сој-андэн сонра нэзик дограјин.

Дүзүл (јəхүд тəзə) хижəрин гəбигыны сојудан сонра дограјин. Едмə мəјонə јохдурсə, өзүңүз һазырлэјин. 2 чј ју-

муртанын сарысыны дүз, шə-кəр, хəрдəл илə əрə вөрмэдэн гəришдыра-гаршышлар устунə дəмчə димчə (1 стакан) битк-мəлиндир. Мəслəн, белəликлə, сары рəнкли гəтү күтлə алыңмəд-р. Күтланын устунə 1 чəј гəшыгы сиркə төкөн кими рəнки ағарач, устунə тəзəдэн 1 чəј гəшыгы һазыр томат соусу олаво еди. һазырладыгыңыз бүтүн дограммыш, арзəгы чү-хур гəбə јыгыб устундэн мəјон-нəз тəkəрəк гəришдырын. Əжəр кəј нохудунуз вəрсə, ону дə салатə əлвəв едə билəрсин-нə. Лəкин бу бир о гəдэр вə-чиј дəјилдир.

Салат јарəшылгы салат гəб-ына дə шəкиндə јыгыб фəл-фəл дограммыш тојуг дөшүңү, һəлгə-һəлгə дограммыш јумур-тə дүзүб əтрафыны кəјəрти гычəлары, хижəр дилмилэри илə бəзəјин. Бурада һэр шєј сизин фəнэтизəңизиндə асылдыр.

ƏТ ХӨРƏЙ

Əт хөрəји јанында гариниң олан колбасадан, сосискадан, гызардылмиш бұдə, јəхүд сүдə биширилмиш сојумтə ет пəр-чаларындын ибэрəт ола билэр.

Гызардылмиш бұдə һазырлə-мəк үчүн гојун бұдуну бычылга бир нечə јердэн чүрбич-кəс-сəр-мек, зуңуну бəзəмəк сарым-рəк дилмилэр илə долдуруб дүз-истнот сүртмəк лəзымдыр. Бундан сонра бу гəјдə илə бə-зырдылгыңыз бұдə тəвəјə го-јуб, дүхөвкəдə гызəртмəк олар.

Əт гызардычə устунə ара-сы-рə ејни бəрəбəрдə сиркə вə сиркə-дүмүш сүртмəк сүткəмјиң унутмајин.

Гызардылмиш бұдə бишиб тəмəм сојудан сонра фəл-фəл дограјыб ири бошгəбə дү-зəрəк, əтрафыны дүзə гојул-мəк хижəр фəллары, сиркə-дүмүш мəјəв, кəј-кəјəрти илə бəзəјин.